

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości
i statusu sędziów w Danii

dr Małgorzata Babula

Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

1. Zagadnienia wprowadzające	5
2. Struktura sądownictwa i organy powiązane z wymiarem sprawiedliwości	8
2.1. Uwagi ogólne	8
2.2. Sądy powszechne	10
2.2.1. Sądy okręgowe (Byretterne)	11
2.2.2. Sądy Wyższe (Landsretterne)	13
2.2.3. Sąd Najwyższy (Højesteret)	14
2.2.4. Sąd Morski i Handlowy (Sø og Handelsretten)	15
2.2.5. Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny (Den Særlige Klageret)	16
3. Sądy autonomii duńskich	17
3.1. Uwagi ogólne	17
3.2. Sądy Grenlandii	17
3.3. Sąd na Wyspach Owczych	17
4. Duńska Administracja Sądowa (Domstolsstyrelsen)	18
5. Regulacje prawne dotyczące sędziego	19
5.1. Uwagi ogólne	19
5.2. Powoływanie sędziego	19
5.3. Wyłączenie, przeniesienie, zawieszenie i usunięcie sędziego z urzędu	21
5.4. Przejście sędziego w stan spoczynku	23
5.5. Gwarancje niezawisłości sędziowskiej i ograniczenia formalnoprawne	23
5.6. Oświadczenia o stanie majątkowym sędziów	24
6. Uwagi końcowe	25
Akty prawne	26
Bibliografia	27
Netografia	29

1. Zagadnienia wprowadzające

Podwaliny pod niezawisłość duńskich sądów stworzyła realnie konstytucja duńska z 1849 r., gwarantując sądom niezależność organizacyjną, funkcjonalną, sędziom zaś niezależność osobistą¹. Założenia te znalazły odzwierciedlenie we współczesnej konstytucji Królestwa Danii², która kwestie związane z wymiarem sprawiedliwości reguluje w części VI (§ 59–65)³. Od czasu uchwalenia konstytucji w 1953 r. obowiązki ogólne oraz regulacyjne parlamentu i króla przejmowane były przez sądownictwo, które z upływem lat zyskiwało organizacyjną niezależność⁴. Duże zmiany w tym zakresie zmaterializowały się w 1999 r., kiedy to utworzono Duńską Administrację Sądową i Radę ds. Nominacji Sędziów⁵. Kreacje te poprzedzone były debatą polityczną mającą na celu wskazanie możliwie najlepszego sposobu zapewnienia niezależności sądownictwa duńskiego. Istotnym elementem dyskusji było ustalenie, czy Ministerstwo Sprawiedliwości w dalszym ciągu powinno administrować sądami i mianować sędziów. W rezultacie debaty powołano komisję sądową, która opracowała specjalny raport, stanowiący preludeum do reformy sądów przeprowadzonej w 1999 r.⁶ Owocem tych zmian była jednogłośnie decyzja parlamentu ustalająca, że sądy nie będą dłużej administrowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Mimo tego, że realnie nie było jednoznacznych dowodów na uznanie, iż ówczesny system miał negatywny wpływ na niezawisłość sędziów i niezależność sądów, parlament duński nie chciał pozostawić miejsca nawet na teoretyczną możliwość, że mogłyby one zostać podane w wątpliwość. Założeniem reformy było zlikwidowanie zależności między wymiarem sprawiedliwości a Ministerstwem Sprawiedliwości. W rezultacie w dniu 1 lipca 1999 r. utworzone zostały Duńska Administracja Sądowa i Duńska Rada ds. Nominacji Sędziów⁷. Powołanie Duńskiej Administracji Sądowej miało na celu wzmocnie-

¹ Zob. *Historic outline*, <https://www.domstol.dk/om-os/english/historic-outline/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.); O. Feldbæk, *Prawo i sprawiedliwość w historii Danii, Ret og retfærdighed*; https://danmarkshistorien.lex.dk/Ret_og_ret%C3%A6rdighed (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

² Konstytucja Królestwa Danii z dnia 5 czerwca 1953 r.; polskie tłumaczenie tekstu dostępne na stronie https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/07/Dania_pol_010811.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

³ Szerzej o konstytucyjnym zakresie regulacji – M. Grzybowski, *Status prawny sędziego w Królestwie Danii*, [w:] B. Przywora (red.), *Status prawny sędziego. Państwa europejskie*, t. 1, Warszawa 2019, s. 149 i n.

⁴ Zob.: S. Jarosz-Żukowska, *Rady Sądownictwa w Danii*, [w:] R. Balicki, S. Grabowska, M. Jabłoński (red.), *Rady sądownictwa w wybranych krajach europejskich*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2019, t. 119; <https://wuwr.pl/ppa/article/view/7821/7454> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

⁵ W literaturze spotkać można również tłumaczenie: Rada ds. Powoływania Sędziów.

⁶ Zob. *Historic...*

⁷ *Historic...*

nie autonomii sądownictwa oraz ugruntowanie jego pozycji jako trzeciej władzy. Jednym z filarów jej działalności jest zapewnienie właściwego funkcjonowania oraz rozwoju sądów. Utworzenie Duńskiej Rady ds. Nominacji Sędziów miało zaś służyć zwiększeniu przejrzystości powoływania sędziów, z naciskiem na ich niezawisłość, a także ułatwieniu dostępu do zawodu sędziego przez zwiększenie szans na szerszą rekrutację⁸.

Po utworzeniu Duńskiej Administracji Sądowej i Duńskiej Rady ds. Nominacji Sędziów w skład duńskiego sądownictwa wchodzi: sądy, Biuro ds. Dodatkowego Zatrudnienia, Rada ds. Nominacji Sędziów oraz Duńska Administracja Sądowa⁹. Wszystkie one – jako Sądy Danii – mają odrębne środki przewidziane w ustawie budżetowej¹⁰.

Obowiązki sądów/sędziów są określone w konstytucji¹¹ i innych aktach ustawowych¹². Sądy nie tylko wydają wyroki i rozstrzygają spory między osobami fizycznymi, przedsiębiorcami i władzami publicznymi, ale rozstrzygają również o legalności działań władz publicznych i zapewniają zgodność ustaw z konstytucją oraz międzynarodowymi zobowiązaniami Danii. Ponadto sądy rozstrzygają o postępowaniu egzekucyjnym, sprawach spadkowych i księgach wieczystych¹³. Duńskie sądownictwo oparte jest na kilku wartościach, stanowiących wektor działania sądów. W latach 2019–2022 sądy duńskie miały wyznaczone cztery cele. Wszystkie one jasno precyzowały tendencje rozwoju duńskiego sądownictwa, a także wskazywały kierunki działań dla obszarów, w których sądy powinny się doskonalić.

Cel 1: Skupienie na użytkowniku.

Cel 2: Krótkie czasy rozpatrywania spraw.

Cel 3: Spójność.

Cel 4: Jakość i wydajność¹⁴.

Mając na względzie ww. cele, jednym z fundamentalnych założeń duńskiego sądownictwa jest zdobywanie szacunku i zaufania społeczeństwa. Sądy działają na rzecz prawa i sprawiedliwości, a owe działania mają być podejmowane w sposób nowoczesny i profesjonalny, a także muszą uwzględniać m.in. wydawanie właściwych, uzasadnionych i zrozumiałych decyzji we właściwym czasie¹⁵. Realizacji owego założenia służą pewne dalsze wyznaczniki, wśród których wymienia się przede wszystkim:

- odpowiedzialność; sądy muszą terminowo podejmować prawidłowe, uzasadnione i jasne decyzje. Dlatego sędziowie muszą posiadać niezbędne kompetencje zawodowe

⁸ *Historic....*

⁹ Zob. M. Grzybowski, *Status...*, s. 163 (schemat nr 1).

¹⁰ *Historic....*

¹¹ Jakkolwiek duńska ustawa zasadnicza jest bardzo powściągliwa w regulacjach dotyczących sądownictwa.

¹² Warto zaznaczyć, że duńska konstytucja w § 61 stanowi, że władza sądownicza podlega wyłącznie regulacji ustawowej.

¹³ Zob. *Vision, values and objectives*, <https://www.domstol.dk/om-os/english/vision-values-and-objectives/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

¹⁴ *Vision....*

¹⁵ *Vision...*

i umiejętności osobiste, aby wykonywać swoje obowiązki z najwyższą możliwą starannością i wydajnością;

- traktowanie z szacunkiem; sądy swoje funkcjonowanie opierają m.in. na zrozumieniu sytuacji i doświadczeń jednostki oraz poszanowaniu różnorodności. Orzeczenia sądu muszą być w związku z tym jasne i wyczerpujące, podobnie jak komunikacja ze stronami;
- wiarygodność; sądy działają zgodnie z prawem, w pełnej niezależności od wpływów zewnętrznych. Sędziowie są zatem bezstronni i neutralni;
- otwartość i atencję; sądy muszą być otwarte i dostępne dla wszystkich. Ich funkcjonowanie opiera się na współpracy i rozwoju, które mają służyć zarówno stronom w postępowaniach, jak i pracownikom sądów¹⁶.

¹⁶ Vision...

2. Struktura sądownictwa i organy powiązane z wymiarem sprawiedliwości

2.1. Uwagi ogólne

Duński wymiar sprawiedliwości tworzą 24 sądy okręgowe¹⁷, sądy w Grenlandii i sąd na Wyspach Owczych, Sąd Morski i Handlowy¹⁸ w Kopenhadze, Sąd Wyższy Wschodni i Sąd Wyższy Zachodni¹⁹, Sąd Najwyższy, Specjalny Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny oraz Sąd Ksiąg Wieczystych (*Tinglysningssretten*)²⁰. Wyraźnie widać zatem, że nie ma w duńskim wymiarze sprawiedliwości Trybunału Konstytucyjnego. Jest to bezpośrednią konsekwencją tego, że od uchwalenia konstytucji w 1849 r. sądownictwo stopniowo przejmowało obowiązki ogólne i regulacyjne władzy duńskiego parlamentu i króla, wskutek czego sądy zyskały uprawnienia do uznania ustawy za niekonstytucyjną²¹. Sądowa kontrola zgodności aktów prawnych z konstytucją w wydaniu duńskim nie ma szczególnego uregulowania ustawowego, a jako taka jest wynikiem praktyki²². Podejmując decyzję o charakterze administracyjnym, w tym wydając akt ustawowy na podstawie delegowanego przez ustawodawcę uprawnienia, ministra obowiązują ogólne zasady prawa, takie jak legalność, równe traktowanie, proporcjonalność oraz obowiązek oparcia decyzji na obiektywnych przesłankach. Podejmując decyzję polityczną, np. o skierowaniu projektu ustawy do parlamentu, minister jest związany konstytucją (tzn. projekt ustawy nie może być niekonstytucyjny), ale poza tym dysponuje szerokim zakresem

¹⁷ W literaturze przedmiotu spotyka się również określenie sądy rejonowe. Dosłowne tłumaczenie *byretterne* oznacza sądy miejskie.

¹⁸ W literaturze przedmiotu spotyka się również określenie Sąd Morski i Gospodarczy.

¹⁹ W literaturze przedmiotu spotyka się również określenie Zachodni Sąd Najwyższy oraz Wschodni Sąd Najwyższy.

²⁰ W literaturze występuje również tłumaczenie Sąd Rejestrowy ds. Nieruchomości. Ponadto, należy wspomnieć o Trybunale Stanu, przed którym rozpoznawane są sprawy, w których ministrom zarzuca się niewłaściwe wykonywanie ich obowiązków. Zob.: R.H. Wandall, D. Veit, *Researching Law in Denmark*, pkt 3.3.; https://www.nyulawglobal.org/globalex/Denmark1.html#_3.3_The_Judicial (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

²¹ *The Danish Courts — an Organisation in Development*, Stockholm Institute for Scandinavian Law 1957–2010, s. 581, <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/51-27.pdf> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.) za: S. Jarosz-Żukowska, *Rady...*, s. 30.

²² D. Wapińska, *Ewolucja konstytucji nordyckich*, Rzeszów 2018, s. 162; zob. też: A. Pułło, *Badanie konstytucyjności aktów prawnych przez sądy powszechne*, [w:] E. Zwierzchowski (red.), *Prawo i kontrola jego zgodności z konstytucją*, Warszawa 1997, s. 64 i n. za: D. Wapińska, *Ewolucja...*, s. 162.

uznania. Od decyzji ministerialnych nie można się odwołać do innego organu, ale podlegają kontroli sądowej przez sądy na wniosek zainteresowanej strony²³.

Sąd Najwyższy (*Højesteret*) pełni funkcję najwyższego sądu apelacyjnego w sprawach cywilnych i karnych. Dwa sądy wyższe (*Landsretterne*) mogą działać albo jako sąd pierwszej instancji w sprawach podstawowych, albo jako sąd drugiej instancji. Sąd Morski i Handlowy (*Sø og Handelsretten*) zajmuje się sprawami upadłościowymi i innymi sprawami cywilnymi. Specjalny Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny (*Den Særlige Klageret*) orzeka w sprawach dyscyplinarnych dotyczących sędziów i innego personelu prawnego. Są też rady administracyjne, które orzekają w mniejszych sprawach²⁴. O ile co do zasady orzeczenie sądu może zostać przekazane do ponownego rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji (w tym celu należy złożyć odwołanie), o tyle dostęp do Sądu Najwyższego jest zwykle ograniczony do spraw mających znaczenie jako sprawy precedensowe i przydzielonych przez specjalną Komisję Apelacyjną²⁵ (*Processbevillingsnævnet*)²⁶. Komisja Apelacyjna rozpatruje wnioski o zezwolenie na apelację w sprawach cywilnych i karnych (druga i trzecia instancja), zatem to w jej kompetencjach jest decyzja o (nie)dopuszczeniu do odwołania w trzeciej instancji do Sądu Najwyższego. Ponadto niektóre rodzaje spraw wymagają zgody Komisji na wniesienie sprawy do sądu wyższej instancji (w drugiej instancji). Komisja składa się z pięciu członków: sędziego Sądu Najwyższego (pełniącego funkcję przewodniczącego), sędziego Sądu Wyższego, sędziego sądu okręgowego, adwokata oraz prawnika posiadającego wiedzę naukową. Pod względem finansowym i administracyjnym Komisja należy do Duńskiej Administracji Sądowej. Zarząd jest niezależny od administracji publicznej, w związku z czym skargi na decyzje Zarządu nie mogą być kierowane do Ministerstwa Sprawiedliwości ani do Rzecznika Praw Obywatelskich²⁷. Właściwość sądów prezentuje się następująco:

- 1) właściwość zwykła: Sąd Okręgowy, Sąd Wyższy, Sąd Najwyższy;
- 2) właściwość administracyjna: Rada Administracyjna, Sąd Okręgowy;
- 3) Sąd Morski i Handlowy: w zależności od precedensu sprawy; kolejnym etapem apelacji jest Sąd Wyższy lub Sąd Najwyższy²⁸.

²³ 5th Evaluation Round. Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies. Evaluation Report: Denmark, Strasbourg, June 2019; <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/168097203a> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.). Por.: Code VII. Seven Key Duties for Civil Servants in Central Government, Kopenhaga 2015; https://oes.dk/media/17483/kodex_vii_english_version.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

²⁴ W Danii nie ma sądów administracyjnych. Zdaniem M. Grzybowskiiego: „Sądy ograniczają swą kontrolę decyzji administracyjnych do oceny ich legalności. Kontroli tej podlegają decyzje centralnych organów (urzędów) administracji państwowej, w tym także – decyzje *in concreto* podejmowane przez członków zarządu” – zob. M. Grzybowski, *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich*, Warszawa 2010, s. 64.

²⁵ W literaturze przedmiotu występuje też nazwa Kolegium Odwoławcze.

²⁶ System of the Danish jurisdiction, <https://www.roedl.com/insights/litigation-arbitration/denmark-jurisdiction-system-structures-costs-duration-protection> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

²⁷ Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities by the European Union Agency for Fundamental Rights (FRA); https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1547-access-to-justice-2011-country-DK.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

²⁸ System....

Sądy okręgowe mają jurysdykcję okręgową, a dwa Sądy Wyższe jurysdykcję regionalną. Jedynie Sąd Najwyższy posiada jurysdykcję krajową. Od decyzji sądu okręgowego przysługuje odwołanie do Sądu Wyższego. Od orzeczeń Sądu Wyższego przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy rozpatruje apelacje (jako trzecia instancja) we wszystkich sprawach. Ławnicy uczestniczą wyłącznie w prowadzeniu spraw karnych²⁹; głosują razem z sędzią w sprawach zarówno sądów okręgowych, jak i Sądów Wyższych³⁰, co oznacza, że nie występują w Sądzie Najwyższym. Limitacja ich obecności w sądach rozciąga się również na charakter sprawy. Po pierwsze zasiadają oni tylko w sprawach karnych, po drugie tylko w tych, w których sprawca nie przyznaje się do winy, a po trzecie w dotyczących popełnienia czynów zagrożonych karą pozbawienia wolności (a nie np. karą grzywny)³¹.

2.2. Sądy powszechne

Sądami powszechnymi są Sąd Najwyższy, Sądy Wyższe, sądy okręgowe oraz Sąd Morski i Handlowy³². Dania ma 24 sądy okręgowe (pierwsza instancja), od których orzeczeń można się odwołać do jednego z dwóch Sądów Wyższych (druga instancja) zlokalizowanych w zachodniej i wschodniej części kraju. Odwołania do Sądu Najwyższego w Kopenhadze (sąd apelacyjny trzeciego stopnia) najczęściej wymaga specjalnego zezwolenia od Komisji Apelacyjnej (*Procesbevillingsnævnet*), które jest przyznawane w przypadkach mogących mieć wpływ na orzeczenia w innych sprawach lub w sprawach o szczególnym znaczeniu dla społeczeństwa. Sąd Najwyższy orzeka również w sprawach odwołań od wyroków Sądu Morskiego i Handlowego (*Sø og Handelsretten*). Sąd Morski i Handlowy jest sądem wyspecjalizowanym i rozpatruje tylko niektóre rodzaje spraw dotyczących niewypłacalności i spraw gospodarczych. Ponadto od decyzji Sądu Ksiąg Wieczystych (*Tinglysningsretten*) przysługuje odwołanie do Sądu Wyższego Zachodniej Danii³³. Poniższa grafika ukazuje duński wymiar sprawiedliwości z uwzględnieniem reguł hierarchicznej zależności:

²⁹ Szerzej o udziale ławników w orzekaniu w postępowaniu karnym – M. Grzybowski, *Status...*, s. 160–161.

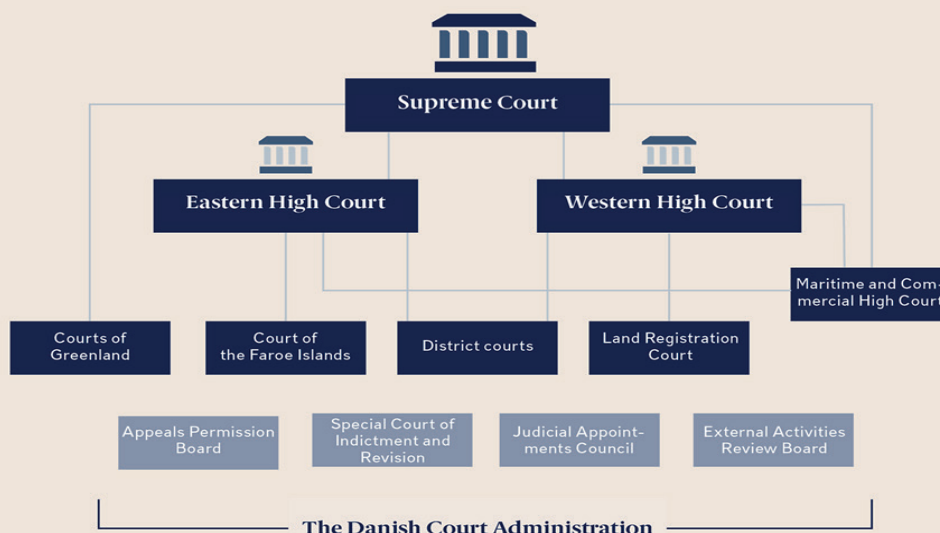
³⁰ R.H. Wandall, D. Veit, *Researching...*, pkt 3.3.1.

³¹ M. Grzybowski, *Status...*, s. 173–174 oraz R.H. Wandall, D. Veit, *Researching...*, pkt 3.3.1.

³² § 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości; Nr 1835 z 15 września 2021 r. ze zm.; <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2021/1835> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

³³ *Danish contribution to the 2021 Rule of Law Report*, 9 March 2021, <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/dk-input.pdf> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

The Courts of Denmark – Organisational chart

Źródło: *The Danish judicial system*, <https://www.domstol.dk/om-os/english/the-danish-judicial-system/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

2.2.1. Sądy okręgowe (Byretterne)

Od dnia 1 stycznia 2007 r. liczba sądów okręgowych w Danii została zmniejszona z 82 do 24. Do tej liczby dodać należy sądy na Grenlandii (cztery okręgowe, Sąd Grenlandii oraz Wyższy Sąd Grenlandii) i jeden sąd na Wyspach Owczych³⁴. O podziale sądów decyduje Minister Sprawiedliwości³⁵. Przy okazji reformy zmieniono również zasady proceduralne w celu zapewnienia bardziej rygorystycznych, a zarazem elastycznych zasad postępowania w fazie przygotowawczej posiedzeń. Zmiany przepisów proceduralnych oznaczają również, że wszystkie sprawy – z nielicznymi wyjątkami – muszą być rozpoznawane w pierwszej instancji przez sądy okręgowe. Przed reformą wiele sądów okręgowych miało tylko jednego sędziego, a niektóre z nich tylko 10 etatowych pracowników. Skutkowało to tym, że wiele sądów okręgowych było bardzo podatnych na zakłócenia w pracy, wynikające m.in. ze zwolnień lekarskich. Aktualnie sądy okręgowe mają co najmniej pięciu sędziów, jednego prezesa (z wyjątkiem wyspy Bornholm,

³⁴ Zob. <https://www.domstol.dk/faeroeerne/brug-retten/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.); *The Danish judicial...*

³⁵ § 9 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

gdzie pozostawiono jednego sędziego oraz prezesa) i około 50 pracowników. Aktualny podział na sądy oraz ich obsada prezentują się następująco:

- sąd okręgowy w Kopenhadze składa się z przewodniczącego i co najmniej 39 innych sędziów,
- sąd w Glostrup składa się z prezesa i co najmniej 14 innych sędziów,
- sądy w Aarhus i Odense składają się z prezesa i co najmniej 11 innych sędziów,
- sądy w Aalborgu i Frederiksbergu składają się z prezesa i co najmniej 10 innych sędziów,
- sąd w Roskilde składa się z prezesa i co najmniej 9 innych sędziów,
- sądy w Kolding i Sønderborg składają się z prezesa i co najmniej 8 innych sędziów,
- sądy w Randers, Næstved, Hillerød i Lyngby składają się z prezesa i co najmniej 7 innych sędziów,
- sądy w Hjørring, Esbjerg, Nykøbing Falster i Helsingør składają się z przewodniczącego i co najmniej 6 innych sędziów,
- sądy w Viborg, Holstebro, Herning, Horsens, Svendborg i Holbæk składają się z prezesa i co najmniej 5 innych sędziów,
- sąd na Wyspie Bornholm składa się z prezesa i co najmniej 1 innego sędziego.

Aby umożliwić sędziom przejście do pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy, można powołać kolejnych – do ośmiu sędziów. Maksymalnie sześciu dodatkowych sędziów może zostać powołanych w Sądzie Miejskim w Kopenhadze, kolejnych pięciu sędziów w każdym z sądów w Glostrup, Aarhus, Odense, Aalborg, Frederiksberg, po czterech sędziów w Roskilde, Kolding, Sønderborg, Randers, Næstved, Hillerød, Lyngby, Hjørring, Esbjerg, Nykøbing Falster, Helsingør, Viborg Holstebro, Hernin, Horsens, Svendborg i Holbæk oraz dodatkowy sędzia na Wyspie Bornholm. W przypadku wakatu na stanowisku sędziowskim w sądzie, w którym powołano jednego lub więcej sędziów dodatkowych, Duńska Administracja Sądowa decyduje, w którym sądzie obejmą oni stanowisko³⁶.

Prezes sądu musi mieć kwalifikacje sędziego, ale w ramach reformy kandydaci na prezesa sądu są również sprawdzani pod kątem umiejętności zarządczych. Reforma miała na celu spowodowanie:

- krótszego czasu rozpatrywania spraw;
- wzrostu wydajności sądów;
- większego nacisku na efektywne zarządzanie sądami;
- bardziej jednolitego stosowania prawa poprzez wymianę doświadczeń³⁷.

Na czele sądów okręgowych stoją prezesi. Właściwość sądu rejonowego wykracza poza *stricte* wymiar sprawiedliwości, albowiem obejmuje również administrację spadkową, sprawy komornicze i licytacyjne, a także:

³⁶ § 9 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

³⁷ *Historic....*

- 1) pobieranie opłat sądowych i sprawozdawczość finansową;
- 2) odwołania asesorów sądowych, o ile nie można tego dokonać administracyjnie;
- 3) działalność notarialną, której zasady określa Minister Sprawiedliwości³⁸.

Oznacza to, że sądy okręgowe zajmują się sprawami cywilnymi, karnymi, spadkowymi oraz notarialnymi. Ze względu na znaczenie sprawy (np. gdy rozstrzygnięcie będzie kluczowe nie tylko dla stron postępowania, ale będzie oddziaływało na szerszy krąg podmiotów), sprawa może zostać skierowana od razu do Sądu Najwyższego³⁹. W rozstrzyganiu spraw przed sądami okręgowymi, o ile nie postanowiono inaczej, uczestniczy jeden sędzia. Prezes, po zasięgnięciu opinii pozostałych sędziów sądu, decyduje o podziale spraw między nimi. Jeżeli w sprawie orzeka więcej niż jeden sędzia, przewodnictwo sprawuje sędzia wyznaczony przez prezesa. W razie potrzeby najstarszy wiekiem z sędziów w składzie orzekającym, po objęciu urzędu zastępuje przewodniczącego. Poza rozprawą główną w imieniu sądu może działać jeden sędzia⁴⁰.

2.2.2. Sądy Wyższe (Landsretterne)

W Danii istnieją dwa Sądy Wyższe – Sąd Wyższy dla zachodniej Danii i Sąd Wyższy dla wschodniej Danii. Do jurysdykcji Wschodniego Sądu należą duńskie wyspy, a do Zachodniego przynależy Jutlandia⁴¹. Do właściwości Sądów Wyższych należy rozpatrywanie i orzekanie w pierwszej instancji spraw sądowych w zakresie określonym przepisami ustawy oraz kontrola w drugiej instancji postanowień i orzeczeń sądów okręgowych, Sądu Morskiego i Handlowego oraz orzeczeń Sądu Ksiąg Wieczystych⁴².

Wschodni Sąd Wyższy z siedzibą w Kopenhadze składa się z przewodniczącego i co najmniej 56 innych sędziów krajowych. Zachodni Sąd Wyższy z siedzibą w Viborgu składa się z prezesa i co najmniej 36 innych sędziów krajowych⁴³. W celu umożliwienia przeniesienia sędziów krajowych do pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy, można powołać kolejnych – do czterech sędziów krajowych. W przypadku wakatu na stanowisku sędziowskim w sądzie wyższej instancji oraz w przypadku powołania jednego lub kilku dodatkowych sędziów, o obsadzeniu stanowiska decyduje Duńska Administracja Sądowa⁴⁴.

Co do zasady, w rozstrzyganiu spraw przed Sądami Wyższymi, o ile nie postanowiono inaczej, uczestniczy co najmniej trzech sędziów. Jednakże poza rozprawą główną w imieniu

³⁸ § 11 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

³⁹ Zob. <https://www.domstol.dk/om-os/organisation/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

⁴⁰ § 12 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁴¹ § 5 ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁴² § 7 ustawy o wymiarze sprawiedliwości. Por.: https://e-justice.europa.eu/18/PL/national_ordinary_courts?DENMARK&member=1 (dostęp: 23 sierpnia 2022 r.).

⁴³ § 5 ust. 2 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁴⁴ § 5 ust. 3 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

sądu może działać jeden sędzia. Prezes, po zasięgnięciu opinii pozostałych sędziów sądu, decyduje o podziale spraw między sędziów⁴⁵.

2.2.3. Sąd Najwyższy (Højesteret)

Sąd Najwyższy jest sądem najwyższym całego królestwa. Ma swoją siedzibę w Kopenhadze i składa się z prezesa oraz 15 innych sędziów Sądu Najwyższego⁴⁶. Funkcję prezesa pełni sędzia najstarszy wiekiem spośród sędziów Sądu Najwyższego. W rozstrzyganiu spraw przed Sądem Najwyższym, o ile nie postanowiono inaczej, uczestniczy co najmniej pięciu sędziów. O podziale spraw między sędziami decyduje prezes, po zasięgnięciu opinii członków sądu. Jeżeli w sprawie brak jest wymaganej liczby sędziów Sądu Najwyższego, prezes może wezwać do udziału w postępowaniu jednego lub więcej sędziów krajowych⁴⁷.

Sąd Najwyższy jest sądem odwoławczym najwyższej instancji. Dokonuje on kontroli wyroków i orzeczeń wydanych przez:

- Sąd Wyższy dla wschodniej Danii;
- Sąd Wyższy dla zachodniej Danii oraz
- Sąd Morski i Handlowy w Kopenhadze.

Sąd Najwyższy przeprowadza kontrolę sądową orzeczeń wydanych w sprawach zarówno cywilnych, jak i karnych, i jest sądem odwoławczym najwyższej (trzeciej) instancji w sprawach z zakresu spadków, upadłości, egzekucji i rejestracji nieruchomości. Sąd Najwyższy nie przeprowadza kontroli w przedmiocie winy lub braku winy w sprawach karnych⁴⁸. Prawo do wniesienia środka odwoławczego do Sądu Najwyższego przysługuje tylko w wyjątkowych sprawach. Co do zasady nie ma możliwości wniesienia skargi bezpośrednio do Sądu Najwyższego. Wyjątkiem są sprawy o szczególnym znaczeniu, np. gdy orzeczenie może mieć wpływ na decyzje w wielu innych analogicznych sprawach lub w przypadku spraw o szczególnym oddziaływaniu społecznym⁴⁹. W składzie Sądu Najwyższego nie zasiadają ławnicy⁵⁰, albowiem ich udział jest ograniczony wyłącznie do spraw karnych toczących się przed sądami niższej instancji.

⁴⁵ § 7 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁴⁶ § 2 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁴⁷ § 3 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁴⁸ Wyjątkowo można natomiast odwołać się do Sądu Najwyższego w sprawie związanej z orzekaniem o winie. Nastąpić to może w sytuacji, „gdy konkretne zagadnienie prawne zostało postawione w sposób wadliwy jeszcze przed przystąpieniem do orzekania w przedmiocie winy oskarżonego” – M. Grzybowski, *Dania. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2017, s. 170.

⁴⁹ *Historic...*

⁵⁰ Zob. https://e-justice.europa.eu/18/PL/national_ordinary_courts?DENMARK&member=1 (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

2.2.4. Sąd Morski i Handlowy (Sø og Handelsretten)

Sąd Morski i Handlowy ma siedzibę w Kopenhadze i jest sądem właściwym dla spraw gospodarczych i upadłościowych. Zajmuje się głównie sprawami cywilnymi (np. sprawami morskimi, z zakresu konkurencji, gospodarczymi, sprawami patentowymi, sprawami dotyczącymi znaków towarowych i marketingowych, sprawami urzędników państwowych) oraz sprawami z zakresu prawa upadłościowego (np. sprawy upadłościowe, restrukturyzacja zadłużenia, przymusowe rozwiązania)⁵¹. O ile strony nie uzgodniły inaczej, przed Sądem Morskim i Handlowym, jako sądem pierwszej instancji, mogą być wniesione również następujące sprawy:

- 1) międzynarodowe, w których specjalistyczna wiedza w międzynarodowych sprawach gospodarczych ma istotne znaczenie;
- 2) pomiędzy przedsiębiorcami, w których wiedza z zakresu transportu morskiego, lądowego, lotniczego i kolejowego ma istotne znaczenie;
- 3) w których stroną jest Rzecznik Konsumentów, a istotne znaczenie ma zastosowanie ustawy o marketingu, ustawy o działalności gospodarczej lub ustawy o płatnościach;
- 4) dotyczące stosowania ustawy o znakach towarowych, ustawy o wzorach, ustawy o patentach, ustawy o wzorach użytkowych, ustawy o ochronie wyrobów półprzewodnikowych, ustawy o nowościach roślinnych lub ustawy o prawie autorskim oraz ustawy o konkurencji;
- 5) między przedsiębiorcami, w których zastosowanie ma ustawa o marketingu oraz ustawa o tajemnicy handlowej⁵².

Sąd okręgowy może, na wniosek strony, skierować sprawę dotyczącą stosunków pracy między pracodawcami a ich pracownikami do Sądu Morskiego i Handlowego, jeżeli sprawa ma charakter zasadniczy, a fachowa znajomość problematyki rynku pracy ma istotne znaczenie. Może również, na wniosek strony, skierować sprawę dotyczącą praw autorskich, jeżeli ma ona charakter zasadniczy, a fachowa znajomość spraw gospodarczych ma istotne znaczenie⁵³.

Sąd Morski i Handlowy składa się z prezesa, dwóch wiceprezesów i co najmniej dwóch innych sędziów oraz grupy ekspertów⁵⁴. W rozstrzyganiu spraw przed Sądem Morskim i Handlowym, o ile nie postanowiono inaczej, bierze udział jeden sędzia. Prezes, po zasięgnięciu opinii pozostałych sędziów sądu, decyduje o podziale spraw między nimi⁵⁵. Na rozprawę główną w sprawach cywilnych w skład sądu wchodzi dwóch biegłych. Sąd może wezwać biegłych na rozprawy poza rozprawą główną, ilekroć uzna to za szczególnie potrzebne, w tym w szczególności w przypadku przesłuchania stron lub świadków, wydania wyroku

⁵¹ *Historic...*

⁵² § 225 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁵³ § 227 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁵⁴ § 14 ust 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁵⁵ § 16 ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

lub postanowienia w sprawie spornej⁵⁶. Przy rozstrzyganiu w sporach upadłościowych oraz w sprawach dotyczących kwarantanny upadłości sąd również może powołać dwóch biegłych⁵⁷. Jeżeli wymagają tego okoliczności sprawy, sąd może w każdym przypadku wezwać czterech biegłych⁵⁸.

2.2.5. Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny (Den Særlige Klageret)

Specjalny Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny zajmuje się sprawami dyscyplinarnymi dotyczącymi sędziów lub innego personelu prawnego zatrudnionego przez sądy, w tym sądy Wysp Owczych i Grenlandii. Ponadto Specjalny Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny może wznowić sprawy karne i zdyskwalifikować obrońcę w sprawach karnych. Składa się on z pięciu członków: sędziego Sądu Najwyższego, sędziego Sądu Wyższego, sędziego sądu okręgowego, adwokata oraz prawnika z doświadczeniem naukowym. Członkowie tego Sądu mogą zostać usunięci wyłącznie na mocy orzeczenia sądu.

⁵⁶ § 16 ust. 3 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁵⁷ § 16 ust. 4 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁵⁸ § 16 ust. 5 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

3. Sądy autonomii duńskich

3.1. Uwagi ogólne

Poza wymienionymi już 24 sądami okręgowymi, duński wymiar sprawiedliwości obejmuje również duńskie terytoria autonomiczne, czyli Grenlandię oraz Faroje. Na czele sądów grenlandzkich i farerskich stoi zawsze Sąd Najwyższy Królestwa Danii, ale strukturalnie system wymiaru sprawiedliwości na obydwu wyspach różni się od siebie.

3.2. Sądy Grenlandii

Sądownictwo *Kalaallit Nunaat*⁵⁹, czyli **sądownictwo grenlandzkie**, będące częścią duńskiego wymiaru sprawiedliwości, składa się z czterech sądów okręgowych, Sądu Grenlandii i Sądu Wyższego Grenlandii. Cztery sądy okręgowe to Sąd Okręgowy w: Kujalleq, Sermersooq, Qeqqa i Qaasuitsoq. Sądy w Kujalleq, Sermersooq i Qeqqa obejmują te same obszary co gminy o tej samej nazwie. Sąd Okręgowy Qaasuitsoq obejmuje tereny należące do gmin Avannaata i Qeqertalik. Sądy okręgowe i Sąd Grenlandii są pierwszą instancją, a od ich orzeczeń strony mają możliwość odwołania się do drugiej instancji, czyli Wyższego Sądu Grenlandii⁶⁰. Sąd Grenlandii jest właściwy do spraw bardziej zawiłych. W szczególnych przypadkach od wyroku Grenlandzkiego Sądu Wyższego przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego Królestwa Danii, który jest najwyższą (trzecią) instancją. To, czy sprawa może trafić do Sądu Najwyższego, ocenia *Procesvillingsnævnet*.

3.3. Sąd na Wyspach Owczych

Na *Føroyar*⁶¹ istnieje jeden Sąd Okręgowy z siedzibą w Tórshavn, będącym największym miastem archipelagu, znajdującym się na wyspie Streymoya. Od wyroków wydanych przez Sąd Wysp Owczych przysługuje apelacja do Wschodniego Sądu Wyższego w Danii⁶². Sądem trzeciej instancji jest Sąd Najwyższy Królestwa Danii.

⁵⁹ W języku grenlandzkim *Kalaallit Nunaat* oznacza Grenlandię.

⁶⁰ Zob. <https://www.domstol.dk/groenland/brug-retten/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

⁶¹ W języku faerskim *Føroyar* oznacza Wyspy Owcze.

⁶² S. Sagan, V. Serzhanova, D. Wapińska, *Charakterystyka aktów ustrojowych autonomii nordyckich*, „Studia Iuridica Liblinensia” 2014, nr 22, s. 129; <https://journals.umcs.pl/sil/article/viewFile/30/28> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

4. Duńska Administracja Sądowa (Domstolsstyrelsen)

Administracja Sądowa⁶³ odpowiada za administrację i rozwój duńskich sądów oraz rozwiązuje zadania z zakresu IT, edukacji, prawa, komunikacji, HR, zarządzania zasobami i administracji budynków. Na jej czele stoi zarząd i dyrektor. Zarząd podejmuje decyzje we wszystkich sprawach o istotnym znaczeniu, łącznie z propozycją budżetu Administracji Sądowej na kolejny rok budżetowy. Dyrektor kieruje pracami bieżącymi. Administracja Sądowa odpowiada przed Ministrem Sprawiedliwości, ale Minister Sprawiedliwości nie ma kompetencji decyzyjnych w kwestii Administracji Sądowej oraz nie może zmieniać jej decyzji. Działanie Administracji polega na wspieraniu sądów przez doradztwo i dialog. Strukturalnie jest ona podzielona na ośrodki, jednostki i zespoły⁶⁴.

⁶³ W literaturze przedmiotu spotkać można różne tłumaczenia pojęcia *Domstolsstyrelsen*. Najczęściej stosowane to Administracja Sądowa oraz Rada Sądownictwa. Nazwa użyta na potrzeby niniejszego opracowania odpowiada angielskiemu „*The Danish Court Administration*”. Szerzej: S. Jarosz-Żukowska, *Rady...*, s. 27–38.

⁶⁴ Zob. <https://www.domstol.dk/om-os/domstolsstyrelsen/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

5. Regulacje prawne dotyczące sędziego

5.1. Uwagi ogólne

Wymogiem formalnym stawianym kandydatom na stanowisko sędziego jest przede wszystkim ukończenie studiów prawnych oraz odpowiednio: w sądach okręgowych, Sądzie Morskim i Handlowym, Sądzie Ksiąg Wieczystych niezbędne jest również zatwierdzenie kandydatury przez sąd wyższej instancji, a kandydat na sędziego Sądu Najwyższego musi wprawdzie udowodnić swoją przydatność do zasiadania w sądzie, głosując uprzednio w co najmniej czterech sprawach, z których co najmniej jedna musi być cywilna⁶⁵. Sędziowie podlegają jedynie przepisom prawa, a konstytucja w § 64 zapewnia im niezależność. Sędziowie cieszą się również niezawisłością osobistą. Nie mogą być usunięci wbrew ich woli i mogą być odwołani jedynie na mocy postanowienia Specjalnego Sądu Oskarżycielskiego i Rewizyjnego. Podobne gwarancje są przyznawane asesorom sądowym.

5.2. Powoływanie sędziego

W celu zapewnienia niezależności sądownictwa w 1999 r. powołano Duńską Administrację Sądową, która zarządza powoływaniem sędziów oraz funkcjonowaniem i organizacją sądów duńskich⁶⁶. Specjalna Rada ds. Nominacji Sędziowskich przedstawia Ministrowi Sprawiedliwości zalecenia dotyczące obsadzenia stanowisk m.in.:

- sędziego Sądu Najwyższego;
- prezesa i sędziego Sądu Wyższego;
- prezesa, wiceprezesa i sędziego Sądu Morskiego i Gospodarczego;
- prezesa i sędziego sądu okręgowego;
- prezesa i sędziego Sądu Ksiąg Wieczystych;
- sędziego tymczasowego⁶⁷.

⁶⁵ § 42 ust. 5 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁶⁶ R.H. Wandall, D. Veit, *Researching Szerzej o Duńskiej Administracji Sądowej* zob.: S. Jarosz-Żukowska, *Rady...*, s. 27–38.

⁶⁷ § 43a ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

Zalecenia Rady wymagają uzasadnienia. Może ona nominować tylko jednego kandydata na wolne stanowisko. Jeżeli nie ma zgody co do tego, który z kandydatów powinien zostać nominowany, kwestię tę rozstrzyga się w drodze głosowania. W przypadku remisu decyduje głos przewodniczącego⁶⁸. Sędziowie są mianowani przez króla na wniosek Ministra Sprawiedliwości. Natomiast Rada ds. Nominacji Sędziowskich przedstawia Ministrowi Sprawiedliwości rekomendacje dotyczące nominacji. Jedynie Prezesa Sądu Najwyższego wybierają ze swojego grona sędziowie tego Sądu⁶⁹, a rola Ministra Sprawiedliwości sprowadza się tu *de facto* do przedłożenia kandydatury monarsze (sam Minister nie uczestniczy w procesie obsady stanowiska prezesa Sądu Najwyższego)⁷⁰.

Warto mieć na uwadze, że duńskie ustawodawstwo zezwala na tymczasowe powołanie sędziego do pełnienia funkcji. Przepisy regulujące owo powołanie zawarte są w ustawie o wymiarze sprawiedliwości. Duńska Agencja Sądownictwa może bowiem udzielić tymczasowego powołania w razie konieczności, w przypadku wakatu na stanowisku lub w przypadku dymisji sędziego stałego⁷¹. Sędzia, który przeszedł w stan spoczynku z powodu wieku lub stanu zdrowia, może być wezwany przez właściwego prezesa sądu do pełnienia funkcji sędziego we właściwym urzędzie na czas oznaczony. Tylko w szczególnych okolicznościach termin wezwania może zostać przedłużony poza 72 urodziny sędziego⁷², ale ustawodawca zastrzega, że może być on odwołany przed upływem terminu wezwania z powodu niezdolności do pracy lub choroby. Ciekawe wydaje się rozstrzygnięcie dotyczące tymczasowego powołania na sędziego Sądu Najwyższego. Ustawodawca w § 44 ust. 1 zd. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości reguluje, że nie jest ono możliwe, ale już w następnym zdaniu tego przepisu wskazuje, że sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku może być powołany do pełnienia funkcji sędziego na podstawie ww. zasad. Wydaje się, że takie uregulowanie ma służyć zapewnieniu, że tymczasowe powołanie w ramach Sądu Najwyższego będzie realizowane wyłącznie spośród dotychczasowych sędziów tego Sądu. Krystalizuje się to zwłaszcza na kanwie § 44 ust. 2 ustawy o wymiarze sprawiedliwości, zgodnie z którym w przypadku innych stanowisk sędziowskich powołanie tymczasowe może ogłosić Duńska Agencja Sądownictwa zgodnie z § 44a ustawy o wymiarze sprawiedliwości (Duńska Agencja Sądownictwa może w razie potrzeby ogłosić powołanie tymczasowe w przypadku wakatu na stanowisku lub w przypadku przejścia w stan spoczynku stałego sędziego; z zastrzeżeniem, że może ono trwać maksymalnie trzy lata); Minister Sprawiedliwości (w przypadku powołania sędziego: dla sądów okręgowych i Sądów Wyższych; na czas określony do roku z możliwością

⁶⁸ § 43a ust. 2 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁶⁹ S. Jarosz-Żukowska, *Rady...*, s. 36.

⁷⁰ M. Grzybowski, *Status...*, s. 167–168.

⁷¹ § 44a ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁷² § 51e ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

przedłużenia; w przypadku powołania prawnika na funkcję sędziego powołanie ogłasza się na okres trzech miesięcy⁷³) oraz prezes Sądu wyższej instancji⁷⁴.

Sędziowie czasowo powołani mogą, po ustaniu powołania, zakończyć sprawy, w których postępowanie ustne rozpoczęło się przed zakończeniem powołania⁷⁵.

5.3. Wyłączenie, przeniesienie, zawieszenie i usunięcie sędziego z urzędu

Nikt nie może być sędzią w sprawie, gdy:

- 1) sam jest stroną w sprawie lub jest zainteresowany jej rozstrzygnięciem albo, jeżeli jest to sprawa karna i jest pokrzywdzony przestępstwem;
- 2) jest spokrewniony lub spowinowacony z którąkolwiek ze stron w sprawie cywilnej lub z oskarżonym w sprawie karnej w linii wstępnej lub zstępnej lub w linii bocznej (kuzynostwo) lub jest małżonkiem, opiekunem jednej ze stron lub oskarżonego, przybranym rodzicem lub przybranym dzieckiem;
- 3) pozostaje w związku małżeńskim lub jest spokrewnionym lub spowinowaconym w linii wstępnej lub zstępnej lub spowinowaconym w linii bocznej z adwokatem lub innym przedstawicielem ustawowym działającym w sprawie cywilnej lub z pokrzywdzonym w sprawie karnej lub z jego przedstawicielem ustawowym lub z kimś pełniącym obowiązki prokuratora lub funkcjonariusza policji lub obrońcy oskarżonego w sprawie;
- 4) zeznawał lub był orzekającym w sprawie lub działał w niej, jeżeli jest to sprawa cywilna, jako adwokat lub w inny sposób pełnomocnik jednej ze stron, a jeżeli jest to sprawa karna, jako funkcjonariusz policji, prokurator, obrońca lub pełnomocnik pokrzywdzonego;
- 5) działał w sprawie w podległym mu organie jako sędzia lub, jeżeli jest to sprawa karna, jako ławnik lub
- 6) brał udział jako sędzia, sędzia pokoju, ławnik lub biegły podczas poprzedniej rozprawy głównej w sprawie karnej, która została skierowana do nowego rozpatrzenia⁷⁶.

Ponadto nikt nie może pełnić funkcji sędziego w sprawie, w której zachodzą inne okoliczności, które mogą budzić wątpliwości co do całkowitej bezstronności sędziego⁷⁷. Sędzia musi upewnić się, czy zachodzą ww. przesłanki, uzasadniające wyłączenie sędziego ze sprawy. Jeżeli skład orzekający liczy kilku sędziów, każdy sędzia z osobna musi powiadomić sąd o ww. okolicznościach, które mogą uzasadniać konieczność wyłączenia albo ich osoby, albo innego sędziego. Ponadto pytania dotyczące bezstronności sędziego mogą być podnoszone przez strony w sprawie⁷⁸.

⁷³ § 44b w zw. z § 44c ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁷⁴ § 44d w zw. z § 45 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁷⁵ § 44 ust. 5 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁷⁶ § 60 ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁷⁷ § 61 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁷⁸ § 62 ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

Wyłączenie sędziego następuje w drodze postanowienia wydanego jeszcze przed rozpoczęciem rozprawy⁷⁹. Od orzeczeń, w których pojedynczy sędzia oświadcza, że chce zrzec się mandatu lub nakazuje się sędziemu w sądzie kolegiальnym zrzeczenie się mandatu, nie przysługuje apelacja ani zażalenie. Od orzeczeń odrzucających zastrzeżenia co do bezstronności sędziego przysługuje odwołanie. Na niezwłoczne żądanie można z tej okazji udzielić krótkiego odroczenia sprawy⁸⁰. Z chwilą wydania przez sąd postanowienia o zwolnieniu sędziego z mandatu sędzia ten jest uprawniony tylko do podejmowania takich czynności w sprawie, których nie można odroczyć⁸¹.

Ponadto każdy, kto uważa się za pokrzywdzonego niewłaściwym lub nieprzyswoitym zachowaniem sędziego podczas wykonywania przez niego czynności urzędowych, może wnieść do Sądu Oskarżycielskiego i Rewizyjnego skargę na owo zachowanie. Skargę należy złożyć w ciągu czterech tygodni od momentu, w którym strona dowie się o okolicznościach stanowiących podstawę do jej wniesienia. Sąd może pominąć przekroczenie terminu do wniesienia skargi, gdy wymagają tego szczególne okoliczności. Jeżeli Minister Sprawiedliwości stwierdzi, że należy domniemywać winę sędziego w sprawie, która może osłabić lub uczynić go niegodnym szacunku i zaufania, jakie zakłada zawód sędziego, zwraca się do Prokuratora Generalnego o wniesienie sprawy do sądu. Jeżeli skarga nie zostanie niezwłocznie odrzucona, sąd zwraca się do zainteresowanego sędziego o wyjaśnienie w sprawie będącej przedmiotem skargi. Jeżeli sędzia kwestionuje prawidłowość podanej relacji z tego, co się faktycznie wydarzyło, następuje wyjaśnienie sprawy. Strony mają wówczas możliwość przedstawienia na piśmie uwag, które stanowią podstawę informacji. Jeżeli jednak pozwany sędzia złoży taki wniosek lub wymaga tego charakter sprawy, sąd rozstrzyga o rozprawie i jednocześnie decyduje, czy ma to nastąpić za zamkniętymi drzwiami. Na wniosek sędziego sąd może wyznaczyć mu adwokata. Jeżeli skarga jest bezzasadna, sąd oddala sprawę. Na skarżącego może zostać nałożona grzywna, jeżeli bez uzasadnionej przyczyny spowodował wniesienie sprawy. Ma to zastosowanie niezależnie od tego, czy zachowanie skarżącego mogłoby wiązać się z tą odpowiedzialnością na podstawie przepisów prawa karnego. Jeżeli skarga jest zasadna, sąd może wyrazić niezadowolenie z postępowania sędziego lub nałożyć na niego grzywnę. Jeżeli sprawa, którą wykazał sędzia, ma poważny charakter lub jeżeli sędzia został wcześniej skazany przez Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny w sprawach tego rodzaju, sędzia może zostać odwołany. Sąd orzeka wyrokiem wydanym na rozprawie publicznej⁸².

Gdy przeciwko sędziemu zostało wszczęte postępowanie karne lub gdy należy domniemywać, że sędzia był winny niewłaściwego zachowania, a także gdy stał się nieodpowiedzialny lub podupadł na zdrowiu psychicznym lub fizycznym, która to niedyspozycja wpływa na jego urząd, może zostać zawieszony. Decyzję w tej sprawie podejmuje Specjalny Sąd Oskarżycielski i Rewizyjny⁸³.

⁷⁹ § 63 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸⁰ § 64 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸¹ § 65 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸² § 49 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸³ § 50 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

5.4. Przejście sędziego w stan spoczynku

Duńska ustawa zasadnicza w § 64 stanowi, że sędziowie nie mogą być pozbawieni urzędu bez wyroku sądowego ani też przenoszeni wbrew swej woli, z wyjątkiem przypadków, gdy dokonywana jest reorganizacja sądownictwa. Sędzia, który ukończył 65 lat, może być co prawda przeniesiony na emeryturę, ale bez utraty wynagrodzenia, które otrzymywał w chwili tego przeniesienia.

Sędzia, który ukończył 65 lat, może w porozumieniu z właściwym prezesem sądu przejść również do pracy w niepełnym wymiarze, jeżeli prezes sądu uzna, że będzie to możliwe i właściwe ze względu na organizację pracy w danym urzędzie. Czas pracy nie może być skrócony do mniej niż połowy ustawowego wymiaru⁸⁴. Sędzia odwołany ze względu na wiek może zakończyć postępowanie, w którym postępowanie ustne zostało wszczęte przed ustaniem stosunku pracy⁸⁵.

5.5. Gwarancje niezawisłości sędziowskiej i ograniczenia formalnoprawne

Sędziowie w wykonywaniu swych obowiązków kierują się wyłącznie ustawą⁸⁶. Nie korzystają z immunitetu od wykroczeń sądowych lub działalności przestępczej. Jeśli chodzi o odpowiedzialność karną sędziów, duńska Administracja Sądowa (*Domstolsstyrelsen*) ma możliwość zwrócenia się do Ministerstwa Sprawiedliwości o zwolnienie sędziego, jeśli sędzia został uznany za winnego działalności przestępczej. Następnie sprawa zostanie przedstawiona przed Specjalnym Sądem Oskarżycielskim i Rewizyjnym (*Den Særlige Klageret*) w celu rozstrzygnięcia, czy istnieją podstawy do odwołania sędziego⁸⁷.

Wszyscy sędziowie w Danii otrzymują stałe roczne wynagrodzenie, w zależności od sądu, do którego zostali powołani. System wynagrodzeń jest jasno określony i nie jest zależny od wyników ani nie podlega premiowaniu.

Ustawa umożliwia sędziemu zatrudnienie poza zajmowanym stanowiskiem sędziowskim. Sędzia może mieć stałe zarobkowe zatrudnienie dodatkowe tylko wtedy, gdy ustawa stanowi, że dane stanowisko ma być obsadzone przez sędziego lub jeżeli na jego wykonywanie zezwala Biuro ds. Dodatkowego Zatrudnienia Sędziów (*Bibeskæftigelsesnævnet*). Funkcję członka rady lub zarządu spółki publicznej lub prywatnej mogą pełnić wyłącznie sędziowie Sądu Najwyższego, sędziowie Sądów Wyższych oraz prezes i wiceprezesi Sądu Morskiego i Handlowego. Takie dodatkowe zatrudnienie może być ograniczone do konkretnego sędziego lub

⁸⁴ § 51a ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸⁵ § 51 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸⁶ § 64 zd. 1 konstytucji Królestwa Danii.

⁸⁷ *Danish contribution...*, s. 7.

ram czasowych oraz wymaga zgody Biura⁸⁸. Dochód sędziego z tego zatrudnienia nie może przekroczyć przeciętnie 50% wynagrodzenia sędziego na stanowisku głównym. Rachunek zysków i strat sporządza się w stałych okresach trzech lat kalendarzowych⁸⁹.

5.6. Oświadczenia o stanie majątkowym sędziów

Corocznie przed dniem 1 lutego sędzia jest obowiązany złożyć sprawozdanie z funkcji pełnionych przez siebie poza głównym stanowiskiem w poprzednim roku kalendarzowym. Sprawozdanie składa się dla spraw, w których wynagrodzenie zostało otrzymane w poprzednim roku kalendarzowym oraz dla innych spraw, które są w toku i w których wykonywana była praca zarobkowa. Sprawozdania muszą zawierać informacje o charakterze stanowiska i zleceniodawcy. W protokołach z postępowania arbitrażowego nie podaje się nazwisk stron, lecz nazwiska prawników lub innych osób, które reprezentowały strony, a także sposób powoływania sędziego. Sędzia musi również złożyć sprawozdanie z dochodów z poszczególnych stanowisk. Sprawozdania przekazuje się prezesowi sądu. Prezesi sądów okręgowych składają sprawozdanie właściwemu prezesowi Sądu Wyższego. Prezesi Sądów Wyższych oraz prezes Sądu Morskiego i Handlowego składają sprawozdania prezesowi Sądu Najwyższego⁹⁰.

⁸⁸ § 47a ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁸⁹ § 47b ust. 1 ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

⁹⁰ § 47c ustawy o wymiarze sprawiedliwości.

6. Uwagi końcowe

Duński wymiar sprawiedliwości ma długoletnią tradycję. Cechą znaną dla wymiaru sprawiedliwości (jako takiego, a nie tylko w wydaniu duńskim) jest niewątpliwie przywiązanie do owej tradycji. Ale w wersji *made in Denmark* widać dużą postępowość przyjmowanych rozwiązań, które przełożyć się mają na jak największą efektywność i skuteczność funkcjonowania duńskich sądów. Przykładem takich przedsięwzięć może być ustanowienie w 2006 r. przez Duńską Administrację Sądową (samą w sobie będącą owocem jednej z reform) forum współpracy, na którym dwa razy w roku przedstawiciele sądów spotykają się z przedstawicielami profesji prawniczych i władz publicznych. Celem tych spotkań jest dostarczenie szczegółowych informacji na temat postępowań sądowych, dzięki czemu możliwe jest zidentyfikowanie konkretnych obszarów wymagających usprawnienia i rozważenie propozycji poprawy jakości i wydajności obsługi ze szczególnym uwzględnieniem czasu rozpatrywania spraw⁹¹. Obserwując zmiany z ostatnich dekad, a także przejrzystość funkcjonowania duńskiego sądownictwa, nie dziwi, że społeczeństwo duńskie bardzo dobrze postrzega wymiar sprawiedliwości i ma na tyle duże zaufanie do sądów⁹², że stawia Danię na światowym podium.

⁹¹ *The Danish Courts — an Organisation in Development*, „Scandinavian Studies in Law” 2007, nr 51, s. 590; <https://www.scandinavianlaw.se/pdf/51-27.pdf> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

⁹² Zob.: *The 2020 EU Justice Scoreboard*, European Commission, Luxembourg 2020; https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/justice_scoreboard_2020_en.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.). Por.: *The 2021 EU Justice Scoreboard*, European Commission, Luxembourg 2021; https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/eu_justice_scoreboard_2021.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

Akty prawne

Konstytucja Królestwa Danii z dnia 5 czerwca 1953 r.; https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/07/Dania_pol_010811.pdf (dostęp: 23 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o wymiarze sprawiedliwości; nr 1835 z dnia 15 września 2021 r. ze zm.; <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/1835> (dostęp: 23 sierpnia 2022 r.).

Bibliografia

- Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities by the European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)*; https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1547-access-to-justice-2011-country-DK.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- 5th Evaluation Round. Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies. Evaluation Report: Denmark*, Strasbourg, June 2019; <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/168097203a> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Code VII. Seven Key Duties for Civil Servants in Central Government*, Kopenhaga 2015; https://oes.dk/media/17483/kodex_vii_english_version.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Danish contribution to the 2021 Rule of Law Report*, 9 March 2021; <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/dk-input.pdf> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Feldbæk O., *Ret og retfærdighed*, https://danmarkshistorien.lex.dk/Ret_og_ret%C3%A6rdighed (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Grzybowski M., *Dania. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2017.
- Grzybowski M., *Status prawny sędziego w Królestwie Danii*, [w:] B. Przywora (red.), *Status prawny sędziego. Państwa europejskie*, t. 1, Warszawa 2019.
- Grzybowski M., *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich*, Warszawa 2010.
- Historic outline*, <https://www.domstol.dk/om-os/english/historic-outline/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Jarosz-Żukowska S., *Rady sądownictwa w Danii*, [w:] R. Balicki, S. Grabowska, M. Jabłoński (red.), *Rady sądownictwa w wybranych krajach europejskich*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2019, t. 119; <https://wuwr.pl/ppa/article/view/7821/7454> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Pułło A., *Badanie konstytucyjności aktów prawnych przez sądy powszechne*, [w:] E. Zwierzchowski (red.), *Prawo i kontrola jego zgodności z konstytucją*, Warszawa 1997.
- Sagan S., Serzhanova V., Wapińska D., *Charakterystyka aktów ustrojowych autonomii nordyckich*, „Studia Iuridica Liblinensia” 2014, nr 22; <https://journals.umcs.pl/sil/article/view-File/30/28> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

- System of the Danish jurisdiction*, <https://www.roedl.com/insights/litigation-arbitration/denmark-jurisdiction-system-structures-costs-duration-protection> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- The Danish Courts — an Organisation in Development*, „Scandinavian Studies in Law” 2007, nr 51, <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/51-27.pdf> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- The Danish judicial system*, <https://www.domstol.dk/om-os/english/the-danish-judicial-system/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- The 2020 EU Justice Scoreboard*, European Commission, Luxembourg 2020; https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/justice_scoreboard_2020_en.pdf (dostęp: 23 sierpnia 2022 r.).
- The 2021 EU Justice Scoreboard*, European Commission, Luxembourg 2021; https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/eu_justice_scoreboard_2021.pdf (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Wandall R.H., Veit D., *Researching Law in Denmark*, https://www.nyulawglobal.org/globalex/Denmark1.html#_ (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).
- Wapińska D., *Ewolucja konstytucji nordyckich*, Rzeszów 2018.
- Vision, values and objectives*, <https://www.domstol.dk/om-os/english/vision-values-and-objectives/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

Netografia

https://e-justice.europa.eu/18/PL/national_ordinary_courts?DENMARK&member=1 (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

<https://www.domstol.dk/faeroeerne/brug-retten/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

<https://www.domstol.dk/om-os/domstolsstyrelsen/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).

<https://www.domstol.dk/om-os/organisation/> (dostęp: dnia 23 sierpnia 2022 r.).